

جغرافیا و روابط انسانی، پاییز ۱۴۰۵، دوره ۹ شماره ۳، صص ۱۲۱-۱۰۴

بررسی نقش سرزندگی اجتماعی بر رضایت از کیفیت محیط مسکونی ساکنان (مطالعه موردی: محله سرده و شهرک اندیشه شهر سبزوار)

هادی سلیمانی مقدم

استادیار دانشکده جغرافیا و علوم محیطی دانشگاه حکیم سبزواری نشانی: خراسان رضوی، سبزوار، توحید

شهر، دانشگاه حکیم سبزواری، دانشکده جغرافیا و علوم محیطی، h.soleymani@hsu.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۵/۱۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۴/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۱۳

چکیده

با رشد سریع شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه، کیفیت فضاهای عمومی و نقش حضور انسان در ارتقای سرزندگی فضاهای شهری کمتر مورد توجه قرار گرفته است. سرزندگی اجتماعی در این پژوهش به معنای حضور فعال و داوطلبانه شهروندان در فضاهای شهری و امکان انجام فعالیت‌های اجتماعی در زمان‌ها و مکان‌های مختلف تعریف می‌شود. از سوی دیگر، محیط مسکونی زمانی می‌تواند رضایت ساکنان را جلب کند که نیازهای آنان را در ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی و کالبدی برآورده سازد. هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش سرزندگی اجتماعی بر رضایت از کیفیت محیط مسکونی ساکنان در دو محله بافت قدیمی (سرده) و بافت جدید (شهرک اندیشه) در شهر سبزوار است. این تحقیق به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده و داده‌های موردنیاز آن از طریق مطالعات اسنادی و پیمایش میدانی (پرسشنامه مبتنی بر طیف لیکرت) گردآوری شده است. نمونه‌گیری به صورت تصادفی و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و بهره‌گیری از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی شامل آزمون t تک‌نمونه‌ای، آزمون برابری واریانس‌ها، آزمون مقایسه میانگین‌ها و ضریب همبستگی پیرسون انجام گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که بین سرزندگی اجتماعی و میزان رضایت از کیفیت محیط مسکونی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین تفاوت معناداری میان سطح سرزندگی اجتماعی در دو محله مشاهده نمی‌شود و این شاخص در هر دو محله در سطح متوسط قرار دارد. یافته‌های پژوهش همچنین نشان می‌دهد که بین شاخص‌های فردی مانند سن و وضعیت اشتغال با سرزندگی اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد، اما این رابطه در مورد جنسیت، میزان تحصیلات و درآمد ماهیانه برقرار نیست.

کلمات کلیدی: سرزندگی اجتماعی، رضایتمندی، کیفیت محیط، سبزوار

مقدمه

شهرنشینی سریع، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، فرصتها و تهدیدهای متعددی به همراه داشته است. شهرها به عنوان مراکز اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، پتانسیل جالبی برای توسعه و نوآوری دارند، اما افزایش جمعیت شهری، تقاضا برای مسکن، حمل و نقل، انرژی و خدمات عمومی را به شدت افزایش داده است (جلالوند و همکاران، ۱۴۰۵، ۲). کیفیت زندگی مفهومی پیچیده و چندبعدی است که شامل شاخصهای ذهنی (کیفی) و عینی (کمی) است (سلیمانی و کریمی، ۱۴۰۳، ۴۳۰). سرزندگی اجتماعی بعنوان یک مولفه ذیل کیفیت زندگی، در فضای عمومی، به یک فضای امن تر، مطلوب تر و جذاب تر که ظرفیت برای ارائه گزینه های بیشتر برای فعالیت های اجتماعی و انتخابی افراد را فراهم می کند و همچنین به عنوان یک محل برای مبادلات فرهنگی است، اشاره دارد (کاکایی و رجایی، ۱۳۹۷، ۳۷). از دید جغرافیا و برنامه ریزی شهری، کیفیت کالبدی فضاهای عمومی و الگوهای فضایی آنها قابل تحلیل و بهینه سازی است (گهل، ۲۰۱۱، ۱۲). تحقیقات اخیر نشان می دهند که محیط های شهری با سرزندگی بالا، علاوه بر افزایش همبستگی اجتماعی در محلات (موراتیدیس و پورترینگا، ۲۰۲۰)، می توانند سلامت جسمی و روانی افراد را ارتقا بخشند (گو، ژو و لیو، ۲۰۲۵، ۵۴) و به پایداری اجتماعی و زیست محیطی شهرها کمک کنند (مادرید-سولورزا و دیگران، ۲۰۲۴، ص ۸۴). این مقاله به بررسی رابطه سرزندگی اجتماعی و رضایت از کیفیت محیط مسکونی در دو محله بافت قدیمی (سرده) و بافت جدید (شهرک اندیشه) در شهر سبزوار می پردازد. تحلیل یافته ها با رویکردی میان رشته ای انجام می شود که در آن هم به تأثیر سرزندگی بر رفاه روانی و رضایت ساکنان توجه شده و هم الگوهای فضایی و ویژگی های کالبدی محلات مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به ماهیت مسأله و مبانی نظری تحقیق، این پژوهش با هدف اصلی بررسی رابطه بین سرزندگی اجتماعی و ویژگی های فردی، اقتصادی و اجتماعی ساکنان در دو محله مورد مطالعه (شهرک اندیشه و سرده) انجام گرفته است.

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

در مطالعه ای تحت عنوان «نقش تعاملات اجتماعی در سرزندگی بافت های مسکونی» توسط میرهاشمی نسب آستانه در سال ۱۳۹۲، نشان داده شد که سنوات سکونت، فقدان فضاهای جمعی و فضای سبز با میزان رضایت ساکنان رابطه معناداری دارند و ساکنان به ایجاد فضاهای جمعی و پارک های بازی کودکان و مبلمان مناسب تأکید کردند. مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران در طرحی تحت عنوان «سنجش سرزندگی در فضاهای شهری (نمونه موردی: میدان تجریش تا میدان قدس)» در سال ۱۳۹۴، شاخص های خلق فضای شهری سرزنده را شناسایی کردند و سرزندگی را یکی از مهم ترین کیفیت های فضاهای شهری برشمرد.

¹. Gehl

². Mouratidis & Poortinga

³. Gu, Zhu & Liu

⁴. Madrid-Solorza

در پژوهشی با عنوان «تحلیل نقش پیاده‌راه‌های شهری در ارتقای سرزندگی» توسط پوراحمد و همکاران در سال ۱۳۹۵، تأکید کردند که محدودیت دسترسی خودرو به تنهایی کافی نبوده و باید به کیفیت مبلمان، کاربری‌ها و سازوکارهای اجتماعی نیز توجه کرد.

در پژوهشی با عنوان «ارزیابی مؤلفه‌های تقویت سرزندگی در مسیرهای پیاده رشت» قربان‌پور و همکاران در سال ۱۳۹۷، نشان دادند که طراحی جلوخان‌ها، نورپردازی و حفاظت از پیاده‌راه در برابر شرایط جوی بر سرزندگی تأثیرگذار است.

در تحقیقی با عنوان «ارزیابی تأثیر عوامل محیطی - کالبدی بر سرزندگی خیابان‌های ساری» اخوان و همکاران در سال ۱۳۹۷، اثبات کردند که روشنایی نامناسب، پوشش گیاهی ناکافی و کف‌سازی نامناسب با کاهش سرزندگی رابطه معنادار دارند.

در مطالعه‌ای با عنوان «بازخوانی فرهنگی مفهوم سرزندگی در شهرهای ایرانی»، در سال ۱۳۹۹، نهاوندی نتیجه گرفت که سرزندگی شهری و حضور افراد در اجتماع است که باعث جنب و جوش، سرزندگی و پویایی در شهر شده است.

باباخانی و رجبی در مطالعه‌ای با عنوان «برنامه ریزی فضاهای شهری به منظور ارتقاء حس سرزندگی» در ۱۴۰۱، نتیجه گرفتند که با بهره‌گیری از اصولی همچون در نظرگیری فضاهای تجمعی جاذب به عنوان مبدأ و مقصد در بخش‌های مختلف خیابان، استفاده از عناصر تاریخی و نظایر آن می‌توان جهت ارتقاء حس سرزندگی گام برداشت. در پژوهشی تحت عنوان «مفهوم سازی سرزندگی در مقیاس فضای شهری تدوین یک مدل مفهومی پویا»، شمس‌اله و دیگران در سال ۱۴۰۳، دریافتند که هفت عامل کلیدی در تبیین سرزندگی شهری نقش دارند که عبارتند از: ۱- حرکت و پویایی؛ ۲- رویدادها؛ ۳- زمینه‌ای برای بروز؛ ۴- حضورپذیری؛ ۵- تنوع شهری؛ ۶- انرژی شهر و ۷- زندگی فعال خیابانی. آفرینش سرزندگی شهری نیز در گرو توجه به دیالکتیک و رابطه میان سه عنصر «انسان»، «فضا» و «فعالیت» است.

در مقاله‌ای با عنوان «رضایت عابران پیاده: تأثیر بهبود شرایط محیطی شهری» توسط هونگ و همکاران در سال ۲۰۱۰، عواملی مانند بهبود روشنایی، افزایش پاکیزگی محیط، نصب سایه‌بان، افزایش عرض پیاده‌راه و کاهش ترافیک به عنوان موارد کلیدی مؤثر بر رضایت عابران پیاده مورد بررسی قرار گرفته‌اند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که ارتقای کیفیت فضای عبور و مرور در فضاهای شهری منجر به افزایش قابل توجه رضایت عابران می‌شود و تحلیل‌های آماری داده‌های به دست آمده از نظرسنجی‌های میدانی تأیید می‌کند که بهبود این ویژگی‌ها تجربه عبور و مرور را بهبود می‌بخشد.

رائیزامولا و همکاران در مقاله‌ای تحت عنوان «رضایت از مسکن و کیفیت زندگی در خانه‌های RDP» مطالعه موردی در برامفیشرویل، سوئد در سال ۲۰۱۱، به بررسی نقش دسترسی به خدمات اساسی و امکانات رفاهی در تعیین رضایت ساکنان پرداخته‌اند. در این پژوهش، با استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد و مقیاس‌های لیکرت، نشان داده شده است که فراهم نمودن دسترسی به امکانات پایه‌ای مانند آب، برق و فاضلاب، به‌طور معناداری سطح رضایت و کیفیت زندگی ساکنان را ارتقا می‌بخشد.

در پژوهشی با عنوان "تأثیر سرزندگی شهری بر پایداری اجتماعی و زیست‌محیطی محلات"، توسط مادرید-سولورزا و همکاران در سال ۲۰۲۴، رابطه میان سرزندگی در فضاهای عمومی و اندوخته‌های پایداری اجتماعی و محیط زیستی محلات بررسی شده است. نتایج این پژوهش مبتنی بر شاخص‌های سرزندگی شهری و مدل‌سازی آماری نشان می‌دهد که افزایش سرزندگی، زمینه‌ساز تقویت انسجام اجتماعی و بهبود شرایط زیست‌محیطی در سطح محلات می‌باشد. مطالعه متون داخلی و خارجی نشان می‌دهد که اکثریت پژوهش‌ها بر مؤلفه‌های کالبدی و عملکرد فیزیکی سرزندگی متمرکز بوده‌اند و کمتر به بعد روانی-اجتماعی توجه شده است؛ در حالی که پژوهش حاضر با استفاده از شاخص‌های روان‌شناختی و فضایی، تأثیر سرزندگی اجتماعی بر رضایت از کیفیت محیط مسکونی در محله‌های سرده و شهرک اندیشه را بررسی می‌کند.

فضای شهری: فضاهای شهری، فضاهایی هستند که با حضور و حرکت شهروندان حیات و قوام می‌یابند، حضوری هستند چند منظوره و در دسترس عموم که هم از قلمروهای اجتماعی و مرزبندی شده خانواده‌ها و افراد متمایزند و هم میانجی آنها محسوب می‌شوند. اصولاً این فضاها را در صورتی عمومی تلقی می‌کنند که تأمین و مدیریت آنها بر عهده مسئولان دولتی باشد، با مردم به صورت یک کل واحد ارتباط برقرار کنند، مردم آزادانه و به راحتی با آنها دسترسی داشته باشند و یکایک اعضای جامعه بتوانند از آنها بهره ببرند و یا مشترکاً از آنها استفاده کنند (مدنی پور، ۱۳۷۹، ۲۷). فضاهای شهری همگانی، در فضای میان بناها و ساختمانهای کوچک و بزرگ اعم از مسکونی و تجاری و مختلط، و بناهای خدماتی و فرهنگی، نقش عنصر مکمل شهری را در زندگی شهری شهروندان در بیرون از محل سکونت و فعالیت کاری ایفا می‌کنند. این فضاها و اجزای آن، جریان حرکت، سکون، آرامش و فراغت و اضطراب را هم در شهر تنظیم می‌کنند و در واقع روح شهر هستند (جلالی و همکاران، ۱۴۰۳، ۴۲).

سرزندگی: «سرزندگی» به مثابه یکی از ویژگیهای کیفیت فضای شهری، همان ادراک مثبتی است که به وسیله مردمی که در یک فضا زندگی می‌کنند شکل می‌گیرد. سرزندگی شهری حاصل تعامل بین شهر و شهروند است (باباخانی و رجبی، ۱۴۰۱، ۳۸). در مفهوم کلی، سرزندگی شامل مؤلفه‌هایی مانند پایداری، خودکفایی، انعطاف‌پذیری، سازگاری، خودسازی، مسئولیت‌پذیری، امنیت و ظرفیت تغییر است. در حوزه‌ی شهری، «سرزندگی شهری» به توان محیط برای پاسخ‌گویی و انطباق با شرایط محیطی اشاره دارد (بایرام‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۳). به‌طور کلی، سرزندگی قابلیت است که مکان می‌تواند با تأمین تنوع فعالیت‌ها و استفاده‌کنندگان از پیشینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گوناگون، تجربه‌های متنوع و تعاملات اجتماعی را با تضمین امنیت، برابری و راحتی برای همه فراهم آورد. این ویژگی، ناشی از جذابیت فضا و رضایت شهروندان است و در نهایت به ایجاد محیطی زیست‌پذیر منجر می‌شود (آجیلیان و همکاران، ۲۰۱۵). فضای شهری سرزنده فضایی است که تعداد زیادی از افراد با تنوع سنی و جنسیتی در گستره‌ای وسیع از ساعات روز حضور دارند و فعالیت‌هایشان عمدتاً اجتماعی یا انتخابی بروز می‌کند (حاتمی و ذاکر حقیقی، ۱۳۹۶، ۲۵۰). جیکوبز و اپلپارد^۱ (۱۹۷۸، ۱۱۲-۲۲۰) در «به‌سوی یک مانیفست طراحی شهری» سرزندگی را امکان زندگی راحت در شهر تعریف کرده و برای آینده یک محیط شهری خوب، اهداف زیر را ضروری دانسته‌اند:

^۱. Jacobs & Appleyard

۱- سرزندگی ۲- هویت و کنترل ۳- اصالت و معنا ۴- دسترسی به امکانات و تسهیلات ۵- خوداتکایی شهری ۶- زندگی اجتماعی و همگانی ۷- محیطی برای همه، همچنین جان روس «سرزندگی» را کیفیتی از زندگی می‌داند که مردم در فضا آن را درک و تجربه می‌کنند (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۵، ۱۶۲).

جدول ۱: شاخص های سرزندگی

شاخص های سرزندگی	
کف سازی مناسب	مصالص مناسب جداره ساختمان ها
پراکندگی کاربری ها	وجود کاربری های مختلف
وجود معرکه گیران و دستفروشان	وجود آب نماها و گیاهان
قابلیت دسترسی به وسایل نقلیه عمومی	اختصاص دادن فضای خیابان به پیاده
نورپردازی مناسب	وجود فضاهایی برای گذران اوقات فراغت
وجود مبلمان مناسب	وجود کاربری های تجاری
وجود محل تجمع	کیفیت محل تجمع
کیفیت اطراف محل مراجعه	تنوع در ساعات استفاده از کاربری ها (صبح)
تنوع در ساعات استفاده از کاربری ها (ظهر)	تنوع در ساعات استفاده از کاربری ها (بعد از ظهر)
تنوع در ساعات استفاده از کاربری ها (نیمه شب)	تنوع در ساعات استفاده از کاربری ها (شب)

مأخذ: (بایرام زاده و همکاران، ۱۳۹۷)

سرزندگی از دیدگاه روانشناسی: رینالک و بلانچارد نشان دادند که تجربه‌ی سرزندگی در افراد متفاوت است و این تفاوت‌ها تحت تأثیر عواملی مانند بیماری و رویدادهای روان‌شناختی از قبیل عاشق شدن یا احساس مأموریت داشتن شکل می‌گیرد و حس سرزندگی بنا بر گستره‌ی تجارب فردی متفاوت است (سادات رضایی، ۱۳۹۳، ۴۴). از این دیدگاه، سرزندگی به‌عنوان بالاترین نشانگر سلامت و بهزیستی روانی محسوب می‌شود و نقش مؤثری در سایر ابعاد زندگی دارد (سامعی، ۱۳۹۲، ۷۴).

جدول ۲: تعریف سرزندگی از دیدگاه روان‌شناسان (هدایت نژاد کاشی و همکاران، ۱۳۹۸)

نام نظریه پرداز	سال	تعاریف
مورگان	۱۹۸۰	سرزندگی را موقعیت ذهنی به صورت کوه یخی در نیمرخ روانی وصف می‌کند که در سطح بالایی آن، قدرت و سلامت ذهنی مثبت به صورت همزمان دیده می‌شود.
رایان و فردریک	۱۹۹۷	سرزندگی را انرژی که از درون سرچشمه می‌گیرد، تعریف نموده اند. سرزندگی یک احساس انرژی از منبعی درونی است نه منتج از ویژگی‌های خاص محیطی.
بوستیک	۲۰۰۳	سرزندگی را یک تجربه انرژی درونی توصیف می‌کند که محیط و محدودیت‌های آن در این حالت روانی دخالتی ندارند و از خود شخص منبعث می‌شود.
کانر و دیویدسون	۲۰۰۳	سرزندگی را قابلیت فرد برای برقراری تعادل روحی، روانی و زیستی در برابر شرایط مخاطره آمیز می‌دانند.
لوتار	۲۰۰۵	وی به فرآیندی اشاره دارد که فرد را قادر به مهار عوامل تنش زای زندگی خود می‌سازد و این فرآیند را سرزندگی نامیده است.

سرزندگی یعنی سازش موفقیت آمیز فرد علی رغم وجود تهدید و شرایط نامطلوب محیطی.		
سرزندگی را ظرفیت بازگشت از چالش های مالی، احساسی و اجتماعی به تعادل دوباره تعریف می کند که نشان دهنده توانایی فرد برای سازش یافتگی مجدد در مقابل شرایط نامطلوب، ضربه، غم و عوامل تنش زای زندگی است.	۲۰۱۱	زرنیک

در واقع عوامل مؤثر بر سرزندگی از نظر روان شناسان به طور خلاصه به شرح ذیل است: هیجان (مثبت)، اعتقادات مذهبی، عزت نفس، فعالیت های اوقات فراغت، سرمایه اجتماعی، رضایت شغلی، وضعیت اقتصادی، سلامت، جنسیت و وضعیت تأهل (حسام پور، ۱۳۹۵، ص ۳۰-۲۳؛ محمدخانی، ۱۳۹۵، ۱۵-۱۴).

انواع سرزندگی شهری

امروزه سرزندگی شهری به عنوان یکی از منابع رقابتی شهرها و جدای از مفهوم زیست پذیری تعریف می شود. در ادامه، با رویکردی موضوعی چهار نوع اصلی سرزندگی شهری معرفی و بررسی می شود:

۱. **سرزندگی اقتصادی:** این جنبه با متغیرهایی مانند درآمد خالص، سطوح اشتغال و استانداردهای زندگی ساکنان سنجیده می شود. عملکرد خرده فروشی ها، شمار گردشگران سالانه، ارزش زمین و دارایی های شهری نیز در ارزیابی سرزندگی اقتصادی نقش دارند.

۲. **سرزندگی اجتماعی:** در این رویکرد، سطح فعالیت ها و تعاملات اجتماعی و نیز کیفیت روابط بین لایه های مختلف اجتماعی معیار ارزیابی است. به لحاظ اجتماعی، شهری سرزنده توصیف می شود که دارای روحیه جمعی و غرور مدنی قوی، پیوستگی اجتماعی بالا، سطوح پایین محرومیت، و تنوع گسترده روش های زندگی باشد.

۳. **سرزندگی زیست محیطی:** این بعد خود از دو جنبه تشکیل می شود:

- پایداری اکولوژیکی، که با آلودگی هوا و صوت، مدیریت فاضلاب و ضایعات، تراکم ترافیک و وسعت فضای سبز ارتباط دارد.

- ویژگی های طراحی، شامل خوانایی محیط، تمایز معماری، حس مکان، پیوستگی و دسترسی میان بخش های مختلف شهر، کیفیت روشنایی و میزان دوستی و امنیت روان شناختی فضا.

۴. **سرزندگی فرهنگی:** شامل هویت، بقای سنت ها و خاطرات جمعی، گرمی داشت میراث شهر و مردم آن، جشن ها و آیین های اجتماعی، تولید و مصرف محصولات دست ساز و نمادهایی است که ماهیت متمایز هر شهر را نمایان می سازند (پطروسیان و کردجمشیدی، ۱۳۹۴، ۲۴).

سرزندگی اجتماعی

سرزندگی اجتماعی را می توان شرایط مطلوب برای پیاده محوری همراه با امکاناتی جهت کسب تجربه، توقف و درنگ دانست؛ لازمه آن ایجاد فضاهای عمومی جذاب و با نشاط است. این شاخص موفقیت فضاهای عمومی را نشان

می‌دهد، زیرا آسیب‌های اجتماعی را کاهش داده و امکان تعامل و حضور مردم را در فضاهای شهری افزایش می‌دهد (کاکایی و رجایی، ۱۳۹۷، ۳۷).

مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سرزندگی اجتماعی هویت و سازگاری (انعطاف پذیری)

– خاطره‌انگیزی فضا: حس مکان، ایجاد ارتباط درونی بین فرد و محیط است که ریشه‌های گذشته را محترم می‌شمارد و به نسل‌های آینده نیز توجه می‌کند. سالزانو یکی از معیارهای لازم برای محیط سرزنده را «هویت‌داشتن» می‌داند. مدنی‌پور معتقد است فضای عمومی باید تجربه نسل‌های پیشین را در خود داشته باشد تا درک تداوم تاریخی ممکن شود (کاکایی و رجایی، ۱۳۹۷، ۳۸).

– تنوع کاربری‌ها به خصوص افزایش مقاصد خرید: وجود کاربری‌های مختلف، یکی از ضروری‌ترین مسائل مطرح شده در فضاهای عمومی است. جیکوبز (۱۹۶۱) در این زمینه معتقد است که منطقه و هر تعداد از بخش‌های درونی ممکن آن، باید در خدمت بیش از یک و ترجیحاً بیش از دو کارکرد اصلی باشند. شیلیر، اختلاط کاربری‌ها با تأکید بر کاربری تجاری را برای سرزنده سازی فضاهای شهری پیشنهاد می‌دهد. چارلز لاندی نیز به سرزندگی اقتصادی در جهت ایجاد سرزندگی اجتماعی توجه کرده است (کاکایی و رجایی، ۱۳۹۶: ۳۹). در جدول زیر عوامل مؤثر بر سرزندگی اجتماعی به صورت خلاصه ارائه شده است.

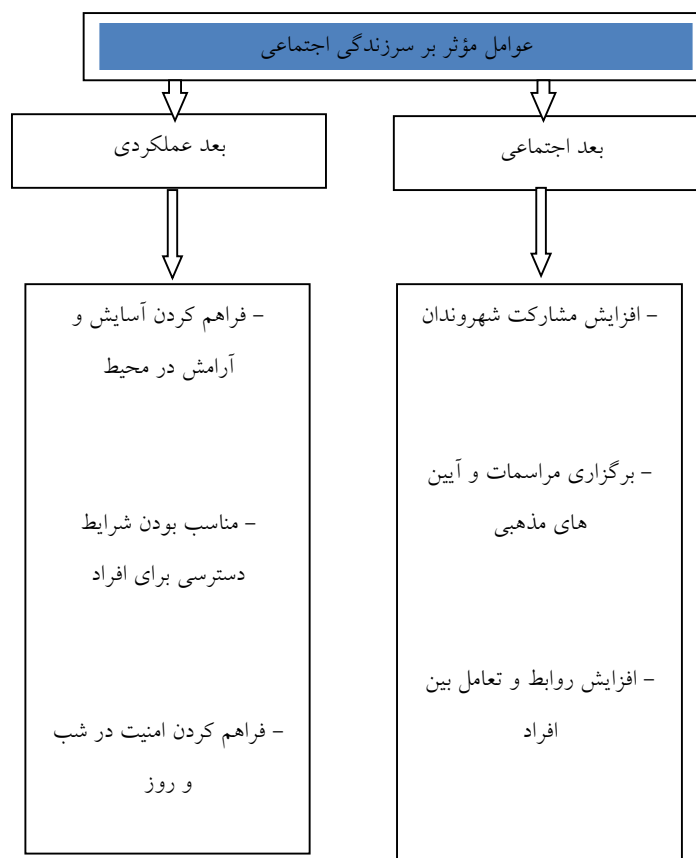
جدول ۳: عوامل مؤثر بر سرزندگی اجتماعی (فرازمند و صبحی زاده، ۱۳۹۲)

هویت و سازگاری (انعطاف پذیری)	دسترسی و پیاده روی	کشش، جاذبه و تنوع
خاطره انگیزی فضا؛	ایجاد زیرساخت‌هایی برای حرکت پیاده؛	ایجاد سرگرمی‌های خودجوش (ایجاد حس کنجکاوی در استفاده کننده)؛
فراهم کردن حس تعلق به جامعه، فرهنگ غالب منطقه و فضا؛	مناسب بودن شرایط دسترسی برای استفاده کنندگان (دسترسی بصری، نمادین، فیزیکی).	امنیت در فضا؛
ایجاد فضا به گونه ای که حواس پنجگانه انسان را برانگیزد؛		سطح فعالیت‌های انسانی؛
استفاده قشر‌های متنوع کاربران از محیط (قومی، سنی، جنسی، نژادی و ...)		ایجاد بهانه‌هایی برای ماندن در فضا؛
رعایت مقیاس انسانی.		حضور افراد در ساعات مختلف شبانه روز؛
		تنوع کاربری‌ها به خصوص افزایش مقاصد خرید.

به میزانی که افراد یک جامعه در رسیدن به اهداف مورد انتظارشان موفق باشند، رضایت ذهنی آن‌ها افزایش یافته و همین امر منجر به ارتقای نشاط اجتماعی می‌شود. بر اساس دیدگاه «قضاوت اجتماعی»، «نوع داوری درباره‌ی افراد

به‌ویژه از سوی دوستان، خانواده، نزدیکان یا همکاران تأثیر بسزایی بر احساس نشاط آن‌ها دارد و در صورت عدم مقبولیت و تأیید اجتماعی، احساس انزوا و بیگانگی در میان افراد تشدید می‌گردد. از سوی دیگر، طبق نظریه‌ی «سلسله نیازهای مازلو» توجه به ارضای نیازهای اولیه و ثانویه‌ی هر فرد از ضروریات اساسی جوامع است و تا زمانی که این نیازها تأمین نشوند، نمی‌توان انتظار جامعه‌ای پویا، خلاق و با نشاط را داشت. همچنین، احساس عدالت و برابری به‌موجب «تئوری برابری» شکل می‌گیرد، به‌گونه‌ای که وقتی فرد باور کند در مقابل پاداش‌ها، تسهیلات و امکانات، با دیگران برابر رفتار می‌شود، انگیزه‌ی او برای ادامه‌ی فعالیت افزایش یافته و در پی آن رضایت درونی و نشاط اجتماعی در او تقویت می‌گردد (نوپوش، ۱۳۹۵، ص ۷۰-۷۱).

در ادامه و در شکل ۱، بر اساس آنچه که تاکنون ارائه شده است مدل مفهومی از پژوهش حاضر به تصویر درآمده است.

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

روش پژوهش با توجه به مؤلفه‌های مورد بررسی و ماهیت کاربردی آن، توصیفی-تحلیلی است. داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز تحقیق به دو شیوه اسنادی و میدانی گردآوری شده‌اند. در بخش اسنادی، منابع مورد استفاده شامل طرح‌های رسمی شهر، اسناد و مدارک علمی موجود در حوزه‌های مرتبط با موضوع تحقیق بوده است. در بخش میدانی، به

منظور شناخت موقعیت اجتماعی- اقتصادی و بررسی میزان رضایت ساکنان از کیفیت محیط مسکونی، از روش مشاهده و پرسشنامه استفاده شده است.

پرسشنامه طراحی شده شامل ۳۷ سوال بوده است که در آن ۲۱ سوال به بررسی مؤلفه‌های سرزندگی اجتماعی و ۱۶ سوال دیگر به ارزیابی کیفیت محیط مسکونی اختصاص دارد. پرسش‌ها در مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت از «خیلی کم» تا «خیلی زیاد» تنظیم شده‌اند، که به پژوهشگر این امکان را می‌دهد تا نظر ساکنان در مورد جنبه‌های مختلف سرزندگی اجتماعی و کیفیت محیط مسکونی را به‌طور دقیق‌تر بررسی کند، همچنین برای بررسی روایی و پایایی پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید و مقدار به‌دست‌آمده برابر با ۰,۸۹۲ است که نشان‌دهنده‌ی سازگاری درونی بسیار مناسب پرسشنامه و قابلیت اطمینان آن در اندازه‌گیری شاخص‌های پژوهش می‌باشد.

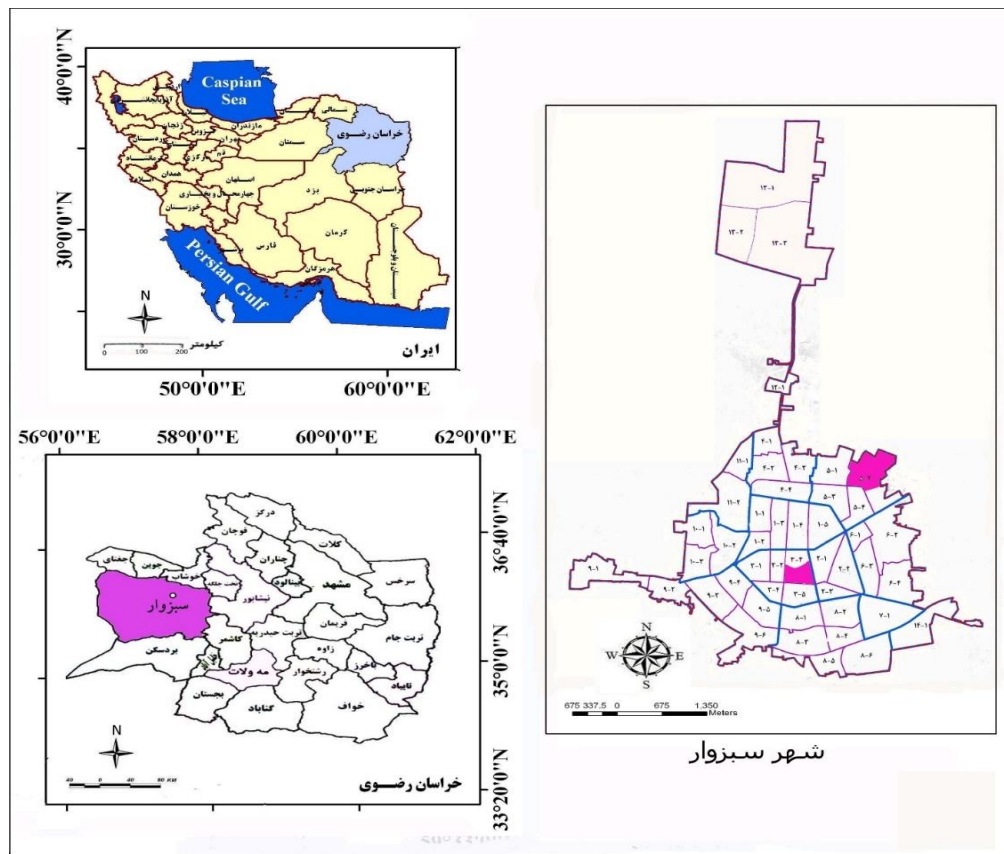
جامعه آماری پژوهش، ساکنان دو محله شهرک اندیشه (بافت جدید) با جمعیت تقریبی ۵۵۶۰ نفر و مساحت ۱۰ هکتار، و محله سرده (بافت قدیم) با جمعیت حدود ۴۲۵۱ نفر و مساحت ۱۴,۵۱ هکتار در شهر سبزوار را در بر می‌گیرد. روش نمونه‌گیری، از نوع احتمالی طبقه‌بندی شده بوده است؛ به این معنا که ابتدا شهر سبزوار به دو بافت قدیم و جدید تقسیم شده و سپس از هر بافت، یک محله به عنوان نمونه انتخاب شده و از بین ساکنان آن محلات، نمونه‌ها به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با توجه به جمعیت دو محله، در مجموع ۳۷۰ نفر تعیین گردید که از این تعداد، ۲۱۱ نفر از محله شهرک اندیشه و ۱۵۹ نفر از محله سرده انتخاب شدند.

داده‌های گردآوری شده به کمک نرم‌افزار SPSS و نیز سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. در این راستا، از آمار توصیفی شامل جداول توزیع فراوانی و از آمار استنباطی شامل آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون برابری واریانس‌ها و آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. بطور کلی شاخص‌های مورد استفاده در این تحقیق مواردی از قبیل جنس افراد، سطح تحصیلات، درآمد افراد، شغل افراد و مواردی از این قبیل بود که در قالب پرسشنامه طراحی و رابطه آنها با میزان سرزندگی اجتماعی سنجیده شد.

معرفی منطقه مورد مطالعه

سبزوار، یکی از شهرهای استان خراسان رضوی است که در غرب این استان واقع شده است. شهر سبزوار در ۵۷ درجه و ۴۳ دقیقه و ۲۰ ثانیه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۱۲ دقیقه و ۴۵ ثانیه عرض شمالی و ۹۷۸ متر ارتفاع از سطح دریا در شمال شرق ایران قرار دارد. سبزوار از طرف شمال با قوچان، اسفراین و بجنورد از طرف جنوب با شهرستان کاشمر و از طرف شرق با شهرستان نیشابور و از طرف غرب و جنوب غربی با شهرستان شاهرود همجوار است و دارای موقعیت چهارراهی و در مسیر ارتباطی تهران-مشهد واقع شده است. طبق آخرین سرشماری در سال ۹۵ سبزوار به عنوان سومین شهر استان با وسعت ۲۶۰۳,۷۷ هکتار و جمعیت معادل ۲۴۳,۷۰۰ نفر در غرب استان خراسان واقع شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). محدوده مورد مطالعه در این پژوهش، محله شهرک اندیشه به عنوان بافت جدید در سبزوار از شمال به بزرگراه ابریشم، از غرب به شهرک جهاد، از جنوب به خیابان پیام نور، با جمعیتی معادل ۱۳۰۰ نفر و مساحت ۱۰ هکتار با کاربری مسکونی است و محله سرده به عنوان بافت قدیم از شمال به میدان فرمانداری و

خیابان نواب صفوی، از جنوب به خیابان بیهق و از شرق به خیابان قائم ختم می شود که این خیابان ها جزو محورهای مهم تجاری شهر به حساب می آیند. این محله از نظر تقسیمات اداری شهرداری سبزوار، بخشی از محله ۳ محسوب می شود و دارای کوچه های عمدتاً کم عرض است و از نظر اجتماعی از محلات متوسط نشین سبزوار دارای جمعیتی معادل ۲۵۰۰ نفر و مساحت ۱۴،۵۱ هکتار می باشد(سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵)، (شکل ۲).

شکل ۲: موقعیت شهرستان و شهر سبزوار در ایران و استان و محله های مورد مطالعه

بحث و یافته ها

بر اساس فرضیه اول بین میزان سرزندگی اجتماعی ساکنان دو محله تفاوت معنی دار وجود دارد. با توجه به اینکه نمونه های مورد مطالعه از دو محله متفاوت از نظر قدمت زمانی، یعنی محله سرده با بافت قدیم و محله شهرک اندیشه با بافتی جدید انتخاب و اطلاعات مورد نیاز گردآوری شده اند، این فرضیه با استفاده از آزمون مقایسه میانگین ها (حالت مقایسه میانگین ها بر اساس یک متغیر کدبندی شده) استفاده می شود (چون در پژوهش دو محله مورد مطالعه در فایل داده ها با کد ۱ و ۲ کدبندی شده است).

جدول ۴: مقایسه میانگین سرزندگی اجتماعی در محلات مورد مطالعه

شاخص	نام محله	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای انحراف از میانگین
میانگین سرزندگی اجتماعی	سرده	۱۴۸	۳,۰۴۰۲	۰,۵۲۶۸۳	۰,۰۴۳۳۱
	شهرک اندیشه	۱۹۱	۳,۰۴۰۲	۰,۶۵۰۹۹	۰,۰۴۷۱۰

جدول ۵: مقایسه میانگین سرزندگی اجتماعی با استفاده از آزمون برابری واریانس ها

	F	سطح معنی داری واریانس	t	درجه آزادی	سطح معنی داری مقایسه میانگین	تفاوت میانگین	میزان خطا تفاوت	کرانه پایین	کرانه بالا
فرض برابری واریانس	۹,۰۰۳	۰,۰۰۳	۰,۰۰۰	۳۳۷	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰۰۱	۰,۰۶۵۷۱	-۰,۱۲۹۲۳	۰,۱۲۹۲۶
فرض نابرابری واریانس			۰,۰۰۰	۳۳۶,۳۴۷	۱,۰۰۰	۰,۰۰۰۰۱	۰,۰۶۳۹۹	-۰,۱۲۵۸۵	۰,۱۲۵۸۸

نتایج آزمون مقایسه میانگین ها نشان می دهد که میانگین سرزندگی اجتماعی در محله سرده و محله شهرک اندیشه ۳,۰۴۰۲ است. در جدول ۵، این دو میانگین را با دو فرض برابری واریانس ها و فرض نابرابری واریانس ها با هم مقایسه نموده است. چون سطح معنی داری مقایسه واریانس ها (۰,۰۰۳) و کمتر از ۰,۰۵ است، فرض برابری واریانس ها رد می شود. چون سطح معنی داری آزمون مقایسه میانگین ها (۱,۰۰۰) و کمتر از ۰,۰۵ نیست، فرض صفر یعنی برابر بودن دو میانگین رد نمی شود یعنی تفاوت معنی داری بین میانگین سرزندگی اجتماعی در دو محله وجود ندارد. بر این اساس فرضیه اول تحقیق رد می شود. یکی از دلایل عدم تفاوت معنادار بین سطح سرزندگی در دو محله سرده و شهر اندیشه، وضعیت مشابه اشتغال در دو محله است. بطوری که وضعیت اشتغال در محله شهرک اندیشه ۳۰ درصد و محله سرده ۲۹,۵ درصد از جمعیت آن را شامل می شود (جدول ۶). بنابراین درصد بیکاری هم در دو محله تقریباً یکسان است.

جدول ۶: وضعیت اشتغال در محدوده مورد مطالعه، ۱۳۹۵

محدوده مورد مطالعه	مردان شاغل	زنان شاغل	مردان بیکار	زنان بیکار
سرده	۴۰۵	۱۲۵	۴۲	۱۲
شهرک اندیشه	۳۰۰	۸۷	۱۱	۴

فرضیه دوم میزان سرزندگی اجتماعی در دو محله مورد مطالعه در حد متوسط است. این فرضیه از طریق آزمون مقایسه میانگین ها (T-test تک نمونه) آزمون می شود. برای این کار با استفاده از آزمون T-test تک نمونه، میانگین آن را با حد وسط (عدد ۳) مقایسه می نماییم. نتایج آن در جداول زیر آمده است.

جدول ۷: میانگین نمره سرزندگی اجتماعی با استفاده از دستور compute

One-Sample Test					One-Sample Statistics			میانگین سرزندگی اجتماعی
Test Value=3								
فاصله اطمینان ۹۵٪		تفاوت میانگین	سطح معنی داری	آزمون t	خطای انحراف از میانگین	انحراف معیار	میانگین	
کرانه بالا	کرانه پایین							
۰,۱۰۴۲	-۰,۰۲۳۸	۰,۰۴۰۲۳	۰,۲۱۷	۱,۲۳۶	۰,۰۳۲۵۴	۰,۵۹۹۱۱	۳,۰۴۰۲	

نتایج جدول (۷) نشان می دهد که میانگین نمره سرزندگی اجتماعی معادل ۳,۰۴۰۲ است و چون سطح معنی داری آزمون (۰,۲۱۷) کمتر از ۰,۰۵ نیست، میانگین نمونه تفاوت معنی داری با عدد حد وسط یعنی ۳ ندارد. بنابراین فرضیه دوم تحقیق تأیید می شود.

فرضیه سوم بین سن افراد و شاخص سرزندگی اجتماعی رابطه معنی دار وجود دارد. شاخص سن تا حدود زیادی سطح انتظارات، نیازها و تمایلات افراد را در رابطه با موضوعات مختلف تحت تأثیر قرار می دهد. برای بررسی رابطه سن پاسخ گویان با شاخص سرزندگی اجتماعی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول (۸) نتایج حاصل از این آزمون را نشان می دهد.

جدول ۸: نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین سن افراد و شاخص سرزندگی اجتماعی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
سن	میانگین سرزندگی اجتماعی	۳۷۰	۰,۲۳۳	۰,۰۰۰

نتایج آزمون ضریب همبستگی نشان می دهد که ضریب همبستگی بین دو متغیر (۰,۲۳۳) است و سطح معنی داری (۰,۰۰۰) می باشد؛ یعنی بین سن پاسخ گویان و شاخص سرزندگی اجتماعی رابطه معنی دار وجود دارد. چون سطح معنی داری آزمون کمتر از ۰,۰۵ است. بنابراین فرضیه سوم تحقیق تأیید می شود.

فرضیه چهارم بین جنس افراد و شاخص سرزندگی اجتماعی رابطه معنی دار وجود دارد. شاخص جنسیت تا حدود زیادی سطح نیازها، تمایلات و انتظارات افراد را در موضوعات مختلف تحت تأثیر قرار می دهد. این فرضیه را با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون سنجش می کنیم. نتایج در جدول (۹) زیر خلاصه شده است.

جدول ۹: نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین جنسیت و شاخص سرزندگی اجتماعی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
جنسیت	میانگین سرزندگی اجتماعی	۳۷۰	-۰,۰۰۳	۰,۹۵۴

ضریب همبستگی این آزمون نشان می دهد که بین دو متغیر جنسیت افراد و سرزندگی اجتماعی، ضریب همبستگی (۰,۰۰۳-) وجود دارد که ضریب همبستگی ضعیفی محسوب می شود. چون سطح معنی داری آزمون (۰,۹۵۴) و کمتر از ۰,۰۵ نیست، ضریب همبستگی آن معنی دار نیست. بنابراین فرضیه چهارم تحقیق رد می شود.

فرضیه پنجم بین سطح تحصیلات افراد و شاخص سرزندگی اجتماعی رابطه معنی دار وجود دارد. شاخص تحصیلات تا حدود زیادی سطح انتظارات، نیازها و تمایلات افراد را در رابطه با موضوعات مختلف تحت تأثیر قرار می دهد. برای سنجش رابطه بین سطح تحصیلات پاسخگویان با شاخص سرزندگی اجتماعی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می کنیم که جدول (۱۰) نتایج حاصل از این آزمون را نمایش می دهد.

جدول ۱۰: نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین سن تحصیلات و شاخص سرزندگی اجتماعی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
تحصیلات	میانگین سرزندگی اجتماعی	۳۷۰	-۰,۰۳۷	۰,۴۹۶

نتایج آزمون ضریب همبستگی نشان می دهد که ضریب همبستگی بین دو متغیر (-۰,۰۳۷) است که ضریب همبستگی ضعیفی می باشد. چون سطح معنی داری آزمون (۰,۴۹۶) و کمتر از ۰,۰۵ نیست، ضریب همبستگی معنی دار نیست. بنابراین این فرضیه نیز رد می شود.

فرضیه ششم بین سطح درآمد افراد با شاخص سرزندگی اجتماعی رابطه معنی دار وجود دارد. شاخص درآمد ماهیانه افراد تا حدود زیادی روی نیازها، انتظارات و تمایلات آن ها از شرایط زندگی تأثیر گزار است. برای سنجش رابطه سطح درآمد ماهیانه پاسخگویان با شاخص سرزندگی اجتماعی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. جدول (۱۱) زیر نتایج بدست آمده از این آزمون را نشان می دهد.

جدول ۱۱: نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین درآمد ماهیانه افراد و شاخص سرزندگی اجتماعی

سطح درآمد ماهیانه	ضریب همبستگی پیرسون سطح معنی داری تعداد	میانگین سرزندگی اجتماعی	
		۱	-۰,۰۹۱
		۳۵۹	۰,۰۹۹ ۳۳۱
میانگین سرزندگی اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون سطح معنی داری تعداد	سطح درآمد ماهیانه	
		-۰,۰۹۱	۱
		۰,۰۹۹ ۳۳۱	۳۳۹

نتایج آزمون نشان می دهد که بین سطح درآمد ماهیانه افراد با شاخص سرزندگی اجتماعی رابطه معنی دار وجود ندارد. چون ضریب همبستگی بین دو متغیر (-۰,۰۹۱) که ضریب همبستگی ضعیفی است و سطح معنی داری آن ها (۰,۰۹۹) و کمتر از ۰,۰۵ نیست. بنابراین فرضیه ششم رد می شود.

نتیجه گیری

نتایج این مطالعه میان رشته ای که با تلفیق دیدگاه های جغرافیا و برنامه ریزی شهری و روان شناسی انجام شد، نشان می دهد که سطح سرزندگی اجتماعی در هر دو محله سرده (بافت سنتی) و شهرک اندیشه (بافت جدید) در سطحی متوسط قرار دارد و تفاوت معناداری میان این دو محله مشاهده نشده است. از منظر جغرافیای شهری، سرزندگی فضاهای شهری زمانی محقق می شود که محیط بتواند علاوه بر تأمین نیازهای کالبدی، خدماتی و زیباشناختی، بستر مناسبی برای تعاملات اجتماعی، امنیت روانی، آسایش محیطی و تنوع کاربری ها فراهم آورد. تحلیل داده ها در این تحقیق نشان می دهد که فقدان عناصر جذب کننده، نبود ساختارهای پیاده محور و کم توجهی به طراحی های

مشارکت‌محور می‌تواند مانعی برای تحقق نشاط اجتماعی در محلات باشد. همچنین توجه به کیفیت ادراک فضایی، حس تعلق مکانی، ایمنی و هویت‌مندی فضاها از جمله عوامل کلیدی است که باید در فرآیند برنامه‌ریزی و مداخله شهری مورد توجه قرار گیرد. در ادامه، از منظر روان‌شناسی، مفاهیمی همچون قضاوت اجتماعی، احساس عدالت، مقبولیت در گروه‌های مرجع و رضایت ذهنی به‌عنوان پیش‌نیازهای اصلی برای دستیابی به نشاط و سرزندگی اجتماعی شناخته می‌شوند. بر اساس نظریه‌هایی نظیر سلسله‌مراتب نیازهای مازلو و نظریه برابری، هنگامی که افراد در جامعه در تأمین نیازهای اولیه و ثانویه خود احساس موفقیت و برابری کنند، انگیزه، رضایت و در نتیجه نشاط اجتماعی در آن‌ها تقویت خواهد شد. این پژوهش همچنین نشان داد که در میان متغیرهای فردی، اقتصادی و اجتماعی، تنها سن افراد با سطح سرزندگی اجتماعی رابطه معنادار دارد و دیگر شاخص‌ها نظیر جنسیت، سطح تحصیلات و درآمد ماهیانه فاقد ارتباط آماری معنادار بودند.

در نهایت، یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که بررسی سرزندگی اجتماعی نیازمند رویکردی ترکیبی از برنامه‌ریزی شهری و روان‌شناسی اجتماعی است تا هم زیرساخت‌های کالبدی و فضایی و هم نیازها و ادراکات روانی شهروندان به صورت هم‌زمان در فرآیند برنامه‌ریزی و مداخله شهری در نظر گرفته شود. تعامل سازنده میان این دو حوزه، مسیر مؤثری برای ارتقای کیفیت زندگی شهری و دستیابی به جامعه‌ای پویا، با نشاط و مشارکت‌جو خواهد بود. بر این اساس و با تکیه بر تحلیل‌های علمی در حوزه شهری، می‌توان پیشنهادهای زیر را برای ارتقای سرزندگی اجتماعی در محلات سرده و شهرک اندیشه به تفکیک مطرح کرد:

بر این اساس و با تکیه بر تحلیل‌های علمی در حوزه شهری، می‌توان پیشنهادهای زیر را برای ارتقای سرزندگی اجتماعی در محلات شهری مطرح کرد: الف) محله سرده: ۱. رسیدگی به آسفالت کوچه‌ها و معابر فرعی؛ ۲. وجود خانه‌های قدیمی بلااستفاده که بعضاً باعث مشکل در رفت و آمد و کوچک شدن عرض کوچه‌ها شده است، بازسازی یا تخریب شوند؛ ۳. قرارگرفتن محله در مرکز شهر و مجاورت با مراکز تجاری، مشکل پارکینگ را برای افراد و مزاحمت برای ساکنین به وجود آورده است که ساخت پارکینگ طبقاتی می‌تواند تا حدودی مشکل را برطرف سازد؛ ۴. تعبیه سطل‌های زباله مناسب در محله و رسیدگی به بهداشت و سلامت محیط؛ ۵. بناهای تاریخی باارزش از جمله خانه اسلامی بازسازی شوند تا از ساخت و سازهای غیرمجاز جلوگیری شود و سرمایه‌های ملی حفظ شوند؛ ۶. جابه‌جایی تیرهای برق و تعویض چراغ برق‌های چوبی؛ ۷. در برخی موارد به دلیل عقب نشینی نشدن خانه‌ها، عرض کوچه‌ها و معابر فرعی کم شده و سطح امنیت را برای ساکنان پایین آورده است که باید اقدامات لازم برای افزایش امنیت ساکنین محله در نظر گرفته شود؛ ۸. اعمال روش‌های فنی جهت کم شدن بوی فاضلاب که باید توسط مسئولین ذی ربط رفع شود.

ب) محله شهرک اندیشه: ۱- وجود مراکز فرهنگی از جمله مسجد و برگزاری کلاس‌های آموزشی برای افراد؛ ۲- فراهم کردن تسهیلات و خدمات لازم برای ساکنین از جمله فضای سبز، مراکز خرید نیازهای ضروری و اولیه هم چون نانوايي، سوپرمارکت، میوه و تره بار و...؛ ۳- از نظر دسترسی بسیار ضعیف است از جمله دسترسی مناسب به عابربانک، داروخانه، ایستگاه‌های تاکسی و اتوبوس و... که باید در تمهیدات لازم انجام شود؛ ۴- رفع دردسر زمین‌هایی که جزء اراضی ملی محسوب می‌شوند؛ ۵- ایجاد مکان‌های تفریحی و ورزشی مناسب برای تمام سنین؛ ۶- وجود گروه‌های مردمی برای حل مشکلات محله از جمله سنگ فرش شدن پیاده‌روها؛ ۷- برقراری امنیت لازم برای

ساکنین به خصوص در شب؛ ۸- استفاده از زمین های خالی و اراضی منابع طبیعی در جهت درخت کاری و ایجاد فضای سبز برای ساکنین.

منابع و مآخذ

- آجیلیان، شیوا؛ شوقی مطلق، یاسمن و شایان، موژان (۲۰۱۵). بررسی تطبیقی شاخص های مؤثر بر ارتقاء سرزندگی در محلات مسکونی با تاکید بر توسعه پایدار (نمونه موردی: شهر جدید گلبهار)، سومین کنگره بین المللی عمران، معماری و توسعه شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
- آزاد، حسین (۱۳۷۲). آسیب شناسی روانی، انتشارات بعثت، تهران، ایران.
- ایزدی، سعید؛ نیکوخوی، مونا و سماواتی، سحر (۱۳۹۱). بررسی نقش مؤلفه های کیفیت بخش قلمرو پیاده در سرزندگی و کارآمدی خیابان های شهری (مطالعه موردی: خیابان بوعلی سینا همدان)، فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، ۱(۳)، ۱۰۳-۱۱۸.
- باباخانی، ملیحه و رجبی، زهرا (۱۴۰۱). برنامه ریزی فضاهای شهری به منظور ارتقاء حس سرزندگی (مورد پژوهی: خیابان خیام شهر قزوین)، فصلنامه توسعه پایدار شهری، ۳(۶)، ۴۹-۳۵.
- بایرام زاده، نیما؛ امیدوارفر، سجاد؛ موسوی، میرابراهیم و دشتی، فرناز (۱۳۹۷). بررسی میزان سرزندگی پیاده راه شهری بعد از طراحی مجدد (نمونه موردی: پیاده راه خیام در ارومیه)، نشریه معماری شناسی، ۱(۵)، ۹-۱.
- پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۵). مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، انتشارات شورای عالی شهرسازی و معماری، ۲۳۴ صفحه.
- پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۹). مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری، انتشارات شهیدی، ۲۳۰ صفحه.
- پطروسیان، آرتور و کردجمشیدی، ماریا (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر ارتقاء سرزندگی اجتماعی در فضاهای سبز شهری، همایش بین المللی معماری، عمران و شهرسازی در هزاره سوم، تهران، ایران.
- پوراحمد، احمد؛ زنگنه شهرکی، سعید و صفایی رینه، مصطفی (۱۳۹۵). تحلیل نقش پیاده راه های شهری در ارتقای سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: پیاده راه ۱۷ شهریور، تهران)، پژوهش های جغرافیایی برنامه ریزی شهری، ۴(۲)، ۱۹۵-۱۷۵.
- پورمحمدی، محمدرضا؛ روستایی، شهریور و اسدی، احمد (۱۳۹۳). بررسی سرزندگی و رابطه آن با انتخاب نواحی مسکونی (مطالعه موردی: بافت فرسوده مرکزی شهر زنجان)، نشریه علمی-پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۳(۶۷)، ۴۵-۶۵.
- جلالی، لیلا، عظیمی، پرتو، ابراهیم پور سمیه، مکوندی، پگاه (۱۴۰۳). ارزیابی میزان رضایتمندی شهروندان با تأکید بر میلان شهری، نشریه علمی اندیشه های نو در علوم جغرافیایی، ۲(۴)، ۶۴-۴۱.
- جلالوند، مجتبی، جودکی، حمیدرضا، اربابی سبزواری، آزاده و رسته پیشه، مریم (۱۴۰۵). تأثیر مؤلفه های حکمروایی خوب شهری بر تحقق توسعه پایدار (مطالعه موردی: منطقه ۲ کلان شهر تهران)، نشریه علمی اندیشه های نو در علوم جغرافیایی، ۴(۱۱)، ۲۲-۱.

حاتمی، یاسر و ذاکر حقیقی، کیانوش (۱۳۹۶). ارزیابی تأثیر کیفیت محیط شهری بر روابط اجتماعی استفاده کنندگان از فضا (مطالعه موردی: پیاده رو بوعلی سینا شهر همدان). نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۸ (۳۰)، ۲۶۶-۲۴۵.

حبیبی، سید محسن (۱۳۷۹). جامعه مدنی و حیات شهری، نشریه هنرهای زیبا، ۷ (۱۰۱۸)، ۳۳-۲۱.
حبیبی، کیومرث؛ نسترن، مهین و محمدی، مهرداد (۱۳۹۵). سنجش و ارزیابی سرزندگی فضاهای عمومی شهری و نقش آن در ارتقای کیفیت زندگی جوانان (مورد شناسی: خیابان نظر شرقی شهر اصفهان)، جغرافیا و آمایش شهری- منطقه ای، ۶ (۱۹)، ۱۸۰-۱۶۱.

حسام پور، فاطمه (۱۳۹۵). رابطه امید و شادکامی با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه با نقش واسطه ای خودکارآمدی تحصیلی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان، ایران.

سادات رضایی، طاهره (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش مؤلفه های سرزندگی، بر تغییر رفتار مادران خانواده های درهم تنیده، با رویکرد ساختاری مینوچین، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، ایران.

ساعتچی، محمود (۱۳۸۴). روانشناسی کار، چاپ هفتم، تهران: موسسه نشر ویرایش، ۴۰۰ صفحه.
سامعی، زهرا (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین جو سازمانی با شادمانی و سرزندگی در بین اعضای هیأت علمی دانشگاه ارومیه سال تحصیلی ۹۲-۹۱، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ارومیه، ایران.

سلیمانی، هادی؛ کریمی نسب، نیما (۱۴۰۳). بررسی نقش شهرداری در بهبود کیفیت محیط زندگی شهروندان (مطالعه موردی منطقه ۹ شهرداری مشهد، نشریه جغرافیا و روابط انسانی، ۷ (۴)، ۴۵۰-۴۲۹.

شمس اله، عماد؛ ماجدی، حمید و زرآبادی، زهرا سادات سعیده (۱۴۰۳). مفهوم سازی سرزندگی در مقیاس فضای شهری تدوین یک مدل مفهومی پویا، فصلنامه معماری و شهرسازی پایدار، ۱۲ (۱)، ۸۵-۱۰۲.

طیبیان، منوچهر و موسوی، میرجلال (۱۳۹۵). بررسی نقش زیباسازی و ارتقاء کیفیت محیط بر سرزندگی شهری (نمونه موردی: باغ شهر تاریخی مراغه)، فصلنامه معماری و شهرسازی آرمانشهر، ۹ (۱۷)، ۲۶۲-۲۴۹.

قربان پور، مریم؛ زالی، نادر؛ یوردخانی، مختار و آزاده، سیدرضا (۱۳۹۷). ارزیابی مؤلفه های مؤثر بر تقویت سرزندگی در مسیرهای پیاده شهری (مطالعه موردی: پیاده راه علم الهدی شهر رشت)، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، ۱۳ (۱)، ۱۲۳-۱۰۵.

کاکایی، فاطمه و رجایی، بهاره (۱۳۹۷). بازیابی مؤلفه های تأثیرگذار بر سرزندگی اجتماعی در باغ های گیاه شناسی (مطالعه موردی: بازدیدکنندگان باغ گیاه شناسی ارم شهر شیراز)، مطالعات محیطی هفت حصار، ۶ (۲۳)، ۴۸-۳۱.

محمدخانی، فاطمه (۱۳۹۵). شناخت مؤلفه های طبیعی تأثیر گذار بر ارتقای سرزندگی در مجتمع های مسکونی (مطالعه موردی: مجتمع مسکونی در تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری دانشگاه مازندران، ایران.

مدنی پور، علی (۱۳۷۹). طراحی فضای شهری: نگرشی بر فرآیند اجتماعی مکانی. ترجمه فرهاد مرتضایی، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری، چاپ سوم، ۳۳۰ صفحه.

میرهاشمی نسب آستانه، سیدصادق (۱۳۹۲). نقش تعاملات اجتماعی در سرزندگی بافت های مسکونی (نمونه موردی: محله آبیاری شهرستان آستانه اشرفیه)، همایش معماری پایدار و توسعه شهری بوکان، صص ۸-۱.

نهادندی، الهام (۱۳۹۹). بازخوانی فرهنگی مفهوم سرزندگی در شهرهای ایرانی، مجله هنر و تمدن شرق، ۸(۲۸)، ۵۲-۴۱.

نوپوش، ملیحه (۱۳۹۵). طراحی مجتمع تجاری تفریحی فرهنگی با رویکرد ارتقاء سرزندگی اجتماعی در شهر مشهد، پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، به راهنمایی استاد مبینا روحی، مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی لامعی گرگانی، دانشکده هنر.

هدایت نژاد کاشی، سید مصطفی؛ هادیانی، زهره؛ حاجی نژاد، علی و عسگری، علی (۱۳۹۸). سرزندگی شهری مفهومی میان رشته ای: (واکاوی اصول، ابعاد و شاخص ها)، مطالعات ساختار و کارکرد شهری، ۶(۲۰)، ۷۵-۱۰۷.

Gehl, J. (2011). *Life Between Buildings: Using Public Space*, Island Press.

Mouratidis, K. & Poortinga, W. (2020). "Social Cohesion and Urban Vibrancy: A Comparative Study," *Urban Studies*, 57(3), 579-599.

Gu, L., Zhu, H. & Liu, J. (2025). "Impact of Urban Vibrancy on Health Outcomes," *Health & Environment Journal*, 48(2), 245-258.

Madrid-Solorza, L., et al. (2024). "The Role of Vibrant Urban Spaces in Environmental and Social Sustainability," *Environmental Sustainability Review*, 15(1): 98-110.

Mahmoudi, M., Ahmad, F., & Abbasi, B. (2015). Livable streets: The effects of physical problems on the quality and livability of Kuala Lumpur streets, *cities*, 43, 104-114.

Bonaiuto, Marino; Fornara, Ferdinando; Bonnes, Mirilia(2006), Perceived Residential Environment Quality In middle- And low-Extension Italian Cities. *Revue Européennede Psychologie Appliquée / European Review of AppliedPsychology*, 56, 23-34.

Hung, W. T., Manandhar, A., & Ranasinghege, S. A. (2010). A Walkability Survey in Hong Kong. In Conference paper delivered at The 12th International Conference on Mobility and Transport for Elderly and Disabled Persons (TRANSED) held in Hong Kong.

Jacobs, A & D. Appleyard. (1987). "Toward an Urban Design Manifesto" *JAPA*, 53(1): 112-120.

Jalaladdini, S & Oktay, D. (2012). "Urban Public Spaces and Vitality: A Socio-Spatial Analysis in the Streets of Cypriot Towns" *Journal of Socialand Behavioral Sciences*, Vol. 35, pp. 664-674.

Kellekci, O.Berköz, I. (2005). "Determinants of users' satisfaction and environment quality: sample of Istanbul metropolitan area", Istanbul technical university, Faculty of architecture, *Department of Urban and Regional planning*, 1-18.

Lee, Y. J. (2008). "Subjective Quality of Life Measurement in Taipei", *Building and Environment*. 43(7), 1205-1215.

Raeesa Moolla,Nico Kotze,Liz Block. (2011). Housing satisfaction and quality of life in RDP houses in Braamfischerville, Soweto: A South African case study, *Urbani izziv*,22(1), Doi:10.5379/urbani-izziv-en-2011-11-01-005.

Ryan, R.M. & Frederick, C. (1997). On energy, personality, and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality*, 65(3): 529-565.

Stangl, P.(2011). The US Pedestrian Plan: Linking No. Practice and Research, *Planning Practice & Research*, vol, 3, 289-305

Paumier, C.Y. (2007). CREATING A Vibrant City Center, Washington, (ULI) *Urban Land Institute*.

Tan Teck-Hong. (2012). Housing satisfaction in medium- and high-cost housing: The case of Greater Kuala Lumpur, Malaysia, *Habitat International*, 36(1), 108-116, doi:10.1016/j.habitatint. 06.003.

Zarin, S. Z., Niroomand, M., & Heidari, A. A. (2015). Physical and Social Aspects of Vitality Case Study: Traditional Street and Modern Street in Tehran. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 170, 659-668.